Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Carte apărută cu sprijinul Goethe-Institut,
fondat de Ministerul German al Afacerilor Externe

JAN KONEFFKE

Cele șapte vieți ale lui Felix K.

Traducere din germană de
ANA POPA

Postfață de
IOANA PÂRVULESCU

HUMANITAS
fiction

Redactori: Vlad Zografi, Elena Morariu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Ioana Vîlcu
DTP: Andreea Dobreci, Carmen Petrescu

Lucrare executată la C.N.I. Coresi S.A.

JAN KONEFFKE
DIE SIEBEN LEBEN DES FELIX KANNMACHER
Copyright © 2011 by DuMont Buchverlag GmbH und Co. KG, Cologne (Germany)
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2013,
pentru prezenta versiune românească

ISBN 978-973-689-593-7
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Naţională a României.

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin email: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

Pentru Cristina și Ema
În amintirea lui Cristian

PARTEA ÎNTÂI
(1935-1940)

Capitolul I

În care eu, Felix Kannmacher alias Johann Gottwald, ajung în Golful Balcic, mă întâlnesc cu delfini, măgari și cămile, pesimiști din obișnuință și gemeni-care-nu-sunt-gemeni, surprind (fără să vreau) degete străine pe genunchi străini, mă las sâcâit de un copil, născocesc (iarăși fără să vreau) povești și sunt cât pe ce să fiu însurat cu o tătăroaică, până când o crimă în palatul sultanei pune capăt, înainte de vreme, șederii mele în paradis.

Trezește-te, Virginia, am ajuns la Balcic!

Privind în urmă, amintirea mea îmi pare o poveste născocită. Eu să fi fost acela care ajungea în Golful Balcic într-o zi de iulie pe la mijlocul anilor ’30, sau e doar o închipuire sosirea asta? Eu să fi fost acela care privea marea în lumina zorilor cu ochii cârpiți de somn, un tânăr care s-a îndepărtat de mine și pe care, privindu-l acum de la distanță, abia dacă-l mai recunosc?

Nu eram singur în automobilul decapotabil, acoperit de praf, care se îndrepta spre vârful unui deal de unde se vedeau orașul și portul. Pe bancheta din spate, în stânga mea, stătea un bărbat cu ten măsliniu, păr negru, pomădat, nas ascuțit și buze senzuale. Pe scaunul de lângă șofer dormea un copil din care nu se vedeau decât călcâiele și degetele de la picioare ieșind golașe de sub pătura de lână. Când mașina opri în vârful dealului, șoferul, un tip slăbuț cu pielea bătută de soare și vânt, mustață-perie și nas borcănat, își lăsă șapca pe ochi și profită de popas ca să tragă un pui de somn.

Automobilul nostru decapotabil, cu număr din patru cifre și litera „B“ care indica orașul de origine, București, era urmat de o altă mașină descoperită, condusă de un tânăr cu o țăcălie soioasă de care se agățaseră gălbenuș și coji de ouă. Cel din

dreapta lui era însă proaspăt ras (mă întrebam când avusese timp), îmbrăcat într-un costum de mătase pe care nu se zărea nici un fir de praf, purta mănuși de un alb imaculat și melon.

Priveliștea de pe creastă îți tăia răsuflarea; întinzându-se până la orizont, marea era de un albastru-cobalt, iar la țărm se preschimba în argint strălucitor. Bărci negre părăseau portul, puse în mișcare de vâslași cu fesuri roșii, iar în jurul unui vapor cu aburi care înainta liniștit spre soare săreau delfini. Balcicul era înconjurat de munți. În contrast cu stâncile de calcar care străluceau în lumina soarelui, valea părea și mai îmbietoare. Printre desișurile de iederă, glicină, viță sălbatică, bougainvillea, cactuși, platani și chiparoși mijeau ziduri albe și galbene, se ițeau coșuri de case și acoperișuri roșietice de șindrilă, minarete și cupole aurii.

Privind în urmă, amintirea îmi apare ca o fata morgana reflectată de stâncile de calcar ce învăluiau Balcicul într-un alb dogoritor. Bărbatul de lângă mine se frecă la ochi și sări de pe scaun pe scara mașinii, unde zăbovi preț de-o clipă, pierdut într-o reverie mută, după care se întoarse spre fiica lui.

— Trezește-te, Virginia, am ajuns la Balcic!

Bărbatul acesta era salvatorul meu și se numea Victor Marcu. În toamna lui ’34, mă scosese pe ascuns din Germania, cu mașina lui, iar la București, orașul său natal, trăsese sforile necesare ca să-mi facă rost de acte. Grație lui nu mai riscam să fiu expulzat și nu trebuia nici să cerșesc dreptul de azil. Numele meu era, chipurile, Johann Gottwald, eram de origine germană și făceam parte din minoritatea cunoscută sub numele de „sași“. Eram din Brașov, numit și Kronstadt, de la poalele Carpaților, unde părinții mei țineau o pensiune. Potrivit noilor acte, mama mă adusese pe lume pe 6 august 1907; să merg și să vorbesc învățasem (probabil) în damf de țuică de prune, bere și borhot. Așa se face că în ziua în care am ajuns cu toții la Marea Neagră aveam aproape 28 de ani, nu 30. Ocupația mea trecută în acte era „profesor de pian“ (o glumă de gust îndoielnic a salvatorului meu).

Faptul că mă numeam Felix Kannmacher și eram un emigrant fără ocupație din Pomerania nu-l știau decât Marcu și prietenii lui apropiați. Și fiica lui, Virginia, desigur. Era pe-atunci o zvârlugă de treisprezece ani și jumătate, cu picioare filiforme, chip de ștrengăriță și ochi care te frapau, de un albastru-cobalt la fel ca Golful Balcic. Din părul negru pe care și-l împletea în melci la urechi iradia o aură fosforescentă, până în clipa când același păr începea să foșnească sumbru, prevestind o atmosferă de noapte vijelioasă. Asta ținea de toanele copilărești care puneau stăpânire pe Virginia și erau mai instabile ca o barcă cu vâsle pe-o mare agitată. De pe deal, de lângă tatăl ei, strigă:

— Balcicuțo, m-am întors! ca și cum locul din vale ar fi fost o tovarășă de joacă.

Nu, numai profesor de muzică nu eram. Marcu mă angajase pe post de „guvernantă". Ce-i lipsea salvatorului meu era timpul pe care să i-l dedice Virginiei. În sălile de concert ale Europei era cunoscut ca Geniul Clapelor și Zeul Pianului. Susținea recital după recital, și treceau luni de zile până se întorcea acasă.

Mie mi-o putea încredința liniștit pe fiica lui. În primul rând, eram german, iar germanii, se știe, sunt corecți. În al doilea rând, eram fiul unui dascăl prusac, ceea ce cântărea greu în ochii lui Marcu. Apoi, conta și pe recunoștința mea. Avea certitudinea, îndreptățită de altfel, că mă voi ocupa cu sfințenie de educația Virginiei, pentru a-i justifica încrederea acordată.

Sarcina mea era s-o ajut pe Virginia la lecții și s-o învăț germana. De la mine trebuia să deprindă simțul ordinii și al datoriei (amândouă îi lipseau cu desăvârșire). Trebuia s-o îndemn să fie cinstită, iar, când avea să stăpânească germana, s-o familiarizez cu poezia lui Goethe.

Privind în urmă, sosirea noastră în Golful Balcic îmi apare ca un vis de mult trecut. Răgete de măgar ne ajungeau din urmă pe ulițele umbroase, hârșâitul roților de lemn se amesteca cu un zvon înăbușit de glasuri. Pe terasele îndreptate spre mare creșteau trandafiri și viță-de-vie, în depărtare fluturau pânze de un alb ca zăpada.

Virginia îmi aruncă o privire batjocoritoare.

— Tata, spuse ea, Herr Felix e palid ca luna în ianuarie. Logic, perfect logic, remarcă ea ca un om matur, cine vine dintr-un ținut cețos și rece are un șoc când ajunge în paradis.

Nimeni nu-i putea scoate din cap ideea că ținutul meu natal de la Marea Baltică trebuia să fie mohorât și rece, plin de pășuni și mlaștini care se pierd într-o ceață deasă și populat de pitici și spiriduși care trăiesc în galerii de cârtiță, muncesc în mine și extrag turbă. Cufundați pe veci în întuneric, ei țopăie în jurul focului, se îmbracă în piei de animale și umblă călare pe reni. Și vorbesc germana, această vâjâială de limbă, mai tăioasă decât crivățul.

— Spune și tu dacă nu-i o minunăție, zise Marcu și se îndreptă spre Bubi Giurgiucă, bărbatul respingător din cealaltă mașină, care își sufla de zor nasul în barbă (această țăcălie soioasă se dovedea mai practică decât o batistă).

— Halal minunăție! mârâi Bubi Giurgiucă. Mă apucă plânsul când mă gândesc câți bani ai aruncat pe casa asta.

Vila din golf provocase cheltuieli absolut inutile, credea Bubi Giurgiucă, impresarul lui Victor Marcu și în același timp cel care-i administra finanțele. Bubi nu putuse trece niciodată peste faptul că numai terenul costase o avere. De vină fusese faima locului pentru camarila regală, industriașii sau politicienii din Capitală. Ceea ce-i atrăgea către această zonă aproape de granița cu Bulgaria nu erau doar cactușii și chiparoșii, clima fierbinte și uscată din golf, ci palatul reginei Maria (mama lui Carol al II-lea și văduva lui Ferdinand, care murise cu aproape opt ani în urmă), castelul de pe coasta argintie, cu terasele de trandafiri, capelele și cupolele lui.

În clipa aceea am văzut că Titi, șoferul care moțăia în fața volanului, deschisese un ochi. Era ca o bufniță care veghează cu un ochi, fără să-l trezească pe celălalt. Atenția îi era îndreptată spre măgarul care urca agale dealul. Pe animalul cenușiu (cu excepția a două pete rotunde albe în jurul ochilor) era cocoțată o femeie învăluită din creștet până-n tălpi într-o pânză neagră, care nu lăsa să se vadă decât o fâșie îngustă în dreptul ochilor.

Aflasem încă din timpul călătoriei nocturne de Fatma, un fel de zână bună a Balcicului, despre care nimeni nu știa unde locuiește. Fatma nu-și făcea apariția decât atunci când soseau oaspeți de seamă. Venea până la marginea stâncilor călare pe măgar în întâmpinarea reginei Maria (care, la Balcic, era venerată ca o sultană) și a lui Victor Marcu, Zeul Pianului.

Rămânea un mister cum afla când urmau să vină la Balcic oaspeții de seamă. În ce-o privea pe regina Maria, și-ar fi putut da seama de sosirea ei după pregătirile servitorilor. Mai greu de înțeles era cum ghicea momentul în care Geniul Clapelor avea chef să se retragă în vila de la Balcic (Giurgiucă se jura că *nu el* îi spunea).

Marcu se apropie de arătarea în negru, care acum stătea nemișcată lângă măgar. Luă mâna zbârcită a Fatmei într-a lui și ascultă solemn cuvintele ei de întâmpinare rostite cu glas răgușit.

Vocea Fatmei răzbătea până la stânci, de unde, împreună cu Virginia, Giurgiucă și Haralamb Vona, bărbatul cu melon și mănuși de un alb imaculat, priveam spectacolul.

— Găsește-ți alinarea sufletească în ținutul nostru, spuse ea, găsește pacea la cele trei izvoare ale noastre, Danak Göz, Çatal Çesmar, Ak Bunar. Ia din oaza noastră tot ce te îmbie inima. Așază-te la mesele noastre și înfruptă-te din pâinea bine mirositoare, puiul fript și *kavarma*. Bea din cănile noastre pântecoase, topește-te în vinul nostru, care e darul lui Alah. Alah e înțelept și darnic. El ne dă grâul care ne îndestulează, peștele hrănitor și apa care ne potolește setea. El binecuvântează pământul rodnic și marea bogată. El binecuvântează străinul care vine la noi. Te binecuvântez în numele Lui, fiule.

Marcu se plecă în semn de smerenie și recunoștință în fața arătării ascunse sub văl. Primi binecuvântarea și dădu să se întoarcă.

— Stai, fiule! spuse Fatma și îl apucă de încheietura mâinii. Are să se întâmple ceva rău, mi-o spun stelele de pe bolta cerului. Ia aminte cu cine te însoțești. Măsoară-ți vorbele cu grijă. Și păzește-o pe sultana noastră. Are să se întâmple ceva rău, fiule.

Bătu ușor pe spinare măgarul, care îngenunche cu picioarele din față pentru a-și lăsa stăpâna să-l încalece. Și, la un plesnet din limbă, animalul porni (era mai curând un legănat agale), ocoli leneș mașina noastră decapotabilă (de data asta Titi deschise celălalt ochi) și tropoti încet la vale.

Și cu povestea mea cum rămâne?

La prânz, când era prea cald pentru lecții, stăteam cu ea în grădină, pe o bancă de piatră, la umbra unui smochin ale cărui frunze foșneau în briza mării. Virginia molfăia din bezeaua pe care i-o cumpărasem de la Hagi Iusub (își vindea zaharicalele în piața portului) din banii de buzunar dați de Victor Marcu ca s-o îmbunez cu dulciuri.

— Și cu povestea mea cum rămâne?

Oftând, am luat ibricul de aramă de pe masa de piatră ca să-mi torn și a treia cafea. Virginia mă punea mereu să-i spun povești din ținutul întunecat de la Marea Baltică. Din păcate, nu prea îmi mai veneau în minte unele noi. Îi povestisem deja toate legendele înfricoșătoare pe care le știam din copilărie. Nu se lăsa păcălită cu povești spuse a doua oară, ba chiar o înfuriau la culme repetițiile. Își dădea seama imediat dacă îndrăzneam cumva să reiau câte o istorioară din Pomerania.

Marcu mă sfătuise să mă port cu mănuși cu Virginia. Recunoștea și el că avea o fiică pretențioasă, dificilă și capricioasă, pe scurt: o puștoaică răzgâiată. Că era greu să nu ți-o faci dușman. Dar cine era de vină pentru temperamentul fiicei lui? Nimeni alta decât îmbuibata aceea de tanti Catinca cu cele o sută de kile ale ei. Din lene, prostie și egoism, Catinca o lăsase pe micuță să lâncezească. Lună de lună, avara de mătușă-sa îi înghițise banii ca un sac fără fund, uitând complet la ce trebuiau ei să slujească. Iar faptul că stricata asta nu-i vânduse fetița unei șatre de țigani se datora tot numai banilor lui.

Sub acest potop de insulte Marcu ascundea relația complicată pe care o avea cu fiica lui, care mai bine de șase ani stătuse

cu tanti Catinca fără să-și cunoască tatăl. Multă vreme n-o putuse ierta pe fetiță, găsind-o vinovată de moartea mamei ei, care pierduse prea mult sânge la naștere. Abia după ce fetița împlinise șapte ani s-a simțit pregătit s-o ia din nou acasă. Cu cât era mai disperată iubirea dintre ei, cu atât disperarea cu care își adora tatăl, de care nimeni n-avea voie să se atingă, o făcea mai capricioasă.

Dacă nu-i intram în voie fiicei lui, nu mai puteam rămâne guvernantă, asta o știam prea bine și Marcu, și eu. În plus, nici nu mai puteam locui la ei. Ce-i drept, nu câștigam nimic ca bonă. Dar aveam casa și masa asigurate, iar o dată la șase luni Marcu îmi cumpăra haine. Altceva mă îngrijora: dacă mă dădea afară din casă, pierdeam sprijinul lui și trebuia să mă descurc singur printre străini.

Eram șantajabil, iar cea care mă șantaja era o fetiță răzgâiată. O puștoaică ahtiată după basme. Așa că n-aveam de ales. Trebuia să născocesc noi și noi povești pe care, lucru încă și mai greu, trebuia să le traduc în română, ca să n-o necăjesc pe Virginia (deși înțelegea deja bine nemțește, mă obliga, din comoditate sau din pură răutate, să-i vorbesc chiar și la lecții în românește). Noaptea îmi rodeam creionul și schițam legende înfricoșătoare într-o carte de gramatică a limbii române pe care o țineam la îndemână, pe noptieră. Iar, pentru orice eventualitate, le mai și învățam pe de rost. Cu timpul însă, am început să renunț la învățatul pe de rost. Ca să țin minte ce voiam să spun, era de-ajuns să-mi notez câteva idei.

În amiaza aceea fierbinte și uscată când ne aflam pe banca de piatră din grădină nu aveam o poveste nouă. De vină era beția din noaptea trecută. În loc să mă pregătesc pentru a doua zi, petrecusem ore întregi cu Haralamb Vona în fața cafenelei lui Mamut.

Vona, care studiase la École des Beaux Arts din Paris și se mândrea cu un bunic italian care fusese inginer constructor la Constanța, cunoștea bine stilul caselor de pe litoralul Mării Negre și mai ales peisajul Balcicului. Grație acestor cunoștințe și faptului că era adeptul unei arhitecturi simple și funcționale, primise de la Marcu sarcina să-i proiecteze vila. Cu melonul,

mănușile și bastonul cu mâner de argint, Haralamb Vona era mai mult decât un dandy, era un bărbat cultivat și agreabil. În ciuda felului său de a privi arhitectura (avea o perspectivă cât se poate de modernă, influențată, după spusele lui, de Bauhaus), nu era deloc un susținător înfocat al progresului. Asta din pricina ideii lui că omul nu urmărește decât să se elibereze de regulile, legile și obligațiile care-l înlănțuie, pentru a-și urma instinctele criminale. „Omul e o fiară, și, odată eliberat din lanțuri, uită ce e mila și se bălăcește în sânge", asta era convingerea lui. Cu atât mai surprinzătoare era fascinația lui pentru Germania. Îi venera pe Kant, Einstein și Beethoven. În ochii lui, țara din care veneam eu era țara culturii, a gândirii îndrăznețe și a sensibilității profunde.

— Punem pariu, spunea el, că Germania nu va cădea pradă barbariei? Zidul nu va ceda. Acest zid al spiritualității, tradiției și virtuții e prea puternic, prietene, crede-mă. Gândește-te dumneata numai la cvartetele lui Beethoven și la legea morală a lui Kant. Pe urmă compară-le cu Hitler – și făcea un gest scârbit.

Îmi venea greu să-l contrazic pe Vona. Și asta nu din pricina cvartetelor lui Beethoven sau a imperativului kantian, ci pentru că nu voiam să-mi mai aduc aminte. Nu în noaptea aceea caldă și liniștită. Luna, care urca tot mai sus pe cer, învăluia portul și străzile într-o mantie argintie. Iar Mamut, care se sprijinea fără o vorbă de copac, trăgea mulțumit din pipa lui imensă și dădea aprobator din cap, parcă ar fi vrut să-mi dea curaj. Îndoielile mele se risipiră. Adolf Hitler nu mai era decât o fantomă îndepărtată.

Tăcerea mea o înfurie pe Virginia și, ca să se răzbune, începu să-mi insulte limba. Germana n-are nimic din limpezimea și precizia latinei. Nimic din blândețea munților Balcani, regăsită în limba bulgară, nimic din freamătul mării și din arșița soarelui pe care le simți în limba greacă. Jucându-se cu o șuviță de păr în chip de mustață, Virginia se uita pe furiș la mine, pândind un prilej de ceartă.

— Dacă latina e galbenă, greaca albastră, bulgara gri-argintie, atunci germana ce culoare are, Herr Felix? Și, daca latina

are gustul portocalelor, greaca gustul fructelor de mare, iar bulgara gustul ardeiului, germana ce gust are? Pe Herr Felix nimic nu-l scoate din sărite – se plânse ea când, fără să-i răspund, am dus ceașca la gură, lăsându-mi privirea să alunece spre marea care se izbea de țărm, albă sub razele soarelui.

În arșița scânteietoare a amiezii, care parcă înghițea marea cu totul, nu se zărea nici o barcă.

Obligația de a învăța germană în vacanță îi strica buna-dispoziție. Iar necazul nu și-l vărsa pe tatăl care-o condamnase la lecțiile de germană. Nu. Eu eram cel pedepsit cu vârf și îndesat. La cină, când tatăl voia să afle dacă făcea progrese, Virginia mă lovea înadins pe sub masă. „Da“, spuneam eu înghițind în sec și frecându-mi fluierul piciorului. Îmi strecura pe ascuns câte un trabuc de-al tatălui ei, pentru ca, de față cu prietenii lui adunați la o partidă de bridge, să spună că sunt un hoț ordinar care-i șterpelește havanele scumpe. Mi-era greu să neg acuzațiile când trabucul ieșea din buzunarul cămășii mele. Deși bănuia cum stăteau lucrurile, Marcu nu putea demasca escrocheria Virginiei în fața prietenilor lui, toți cu privirea ațintită spre pieptul meu.

Virginia își scoase sandalele și sări până la zid, de care se sprijini indiferentă într-un picior. Cu dreptul își scărpină gamba arsă de soare care se arăta de sub rochiță. Când catadicsi să se întoarcă la smochin cu pași leneși, pe frunte i se adâncise acea cută amenințătoare care nu prevestea nimic bun.

— În loc să mă tot pisați cu limba asta îngrozitoare, mai bine v-ați băga nasul în carte, poate mai învățați ceva română. Limba noastră e ca mierea aurie! Se topește în gură și îți mângâie auzul. E bogată ca sultanul din Constantinopol. E ca o câmpie răsunând de triluri în plină vară și mai dulce ca un pepene verde. O să țineți minte ce vă spun, Herr Felix? Și, dacă aveți de gând să-mi refuzați în continuare dreptul la o poveste, am să-mi sparg capul de zidul ăsta și-am să spun că dumneavoastră sunteți de vină.

Se repezi din nou spre balustrada de piatră ce despărțea terasa de coastă. Nu mă îndoiam nici o clipă de hotărârea Virginiei.

Cuprins

Partea întâi

Capitolul I 9
Trezește-te, Virginia, am ajuns la Balcic! / Și cu povestea mea cum rămâne? / Degete de pianist / Așa cum alții se scaldă în bani, noi ne scăldăm în timp / Un paznic prusac la porțile rațiunii / Mare era necazul meu / Există vreo legătură între asasinarea prim-ministrului Duca și Singapore? / Kappes Kappes Kokolores Kaisers Kaiserreich Kapores / O partidă cu final deschis

Capitolul II 77
Decădere generală și comete care se apropie / Profundă îngrijorare pentru bunătate de bani / În dragoste, totul e adevăr și totul e minciună / Sâmburi inocenți și cântecul cutremurător al plăcerii / Povestea cașalotului de aur / De la Saul prigonitorul la Pavel apostolul / Prima moarte

Capitolul III 133
Bun venit în lumea spectrelor / Noroc și nenoroc: Dumnezeul cu două fețe / Umbra lui Emilie / Dumnezeul plăcerii / Spectacolul cadavrelor / O pânză de mătase / Tu ești, Haig? / Prizonierul vremurilor / A doua moarte

Partea a doua

Capitolul IV 225
A treia moarte / Povestea jocului pe viață și pe moarte / Pierdută ca o barcă pe mare / Îngrozitor de tânăr și fericit, plin de poftă

de viață / Domnule comandant, sunteți un gogoman! / Cine plânge doar de mila lui, acela va ajunge de plâns / Un dop de plută dansând în apă / Mică poveste despre mărinimie și blândețe / Ca un câine hămesit, cu ochii la castron / Sfârșitul reprezentației / Povestea iscusitului hoț din Constantinopol

Capitolul V 323
A patra moarte / Constituție strașnică

Capitolul VI 345
De noi n-or să se atingă / Încă o moarte / Și care-i adevăratul Gottwald? / La noi, dragostea de adevăr e răsplătită / A șasea moarte

Partea a treia

Capitolul VII 397
Bun venit în lumea spectrelor II / A șaptea moarte / Poveste despre sfârșitul imperiului necesității pure / Ușurința asta diafană / Șapte vieți

Postfață
Istoria care naște istorii de Ioana Pârvulescu 435